

Яка ж то втіха — зазнати фермерського життя!

Генрі Лоусон

Переклад: Ірина Стешенко

Є такі люди в Австралії, що можуть хоч кого до живих печінок доїсти, набридаючи пустими балачками про те, як же воно гарно — жити й працювати на фермі! Та ще, як перестріне тебе отакий чоловігга десь на вулиці, та як почне на тобі гудзика вертити, теревенячи про все, що йому з того приводу в голові снується, то хоч гвалт кричи. Він здебільшого і уявлення об тім не має, про що говорить.

Тож є в Сідней такий собі чоловічок, на ім'я Том Гопкінс, що зробив якось спробу на фермі погосподарювати, — ну, то його можна часом умовити дещо про тее розповісти.

Справи його клалися на добре, як він колись у місті робив, — часу відтоді минуло чимало... Аж раптом його голови нова думка вхопилася, — а що, як десь на новому місці, серед природи, йому ще краще поведеться!.. Тоді домовився він із своєю коханою, що вона не зрадить його й чекатиме, поки він на заході на своїй власній земельці сяде. Від тої хвилини вона з цієї розповідки геть зникає.

Том вибрав собі ділянку понад річкою Драй-Гоул і кілька місяців чекав на урядових межівників, аби вони визначили межі його посілості; але тії так і не прибули, а що підстав на те, що вони протягом найближчих десятих років таки прибудуть, він не мав, то й покинув на них чекати, протеребив чагарі та обгородив на око ділянку, а тоді заходився господарювати — най буде, що буде!

Чи знають читачі, що то означає протеріблювати хаші?

Том знає.

Він пересвідчився, що найздоровенніші, найбридкіші та найнекорисніші дерева росли саме на його ґрунті; крім того, на його ділянці малася ще й величезна кількість пеньків од дерев неймовірно твердої породи.

Розпочав він ту справу так — ані досвіду, аніякого вміння, хіба що зовсім мізерне, а проте діставши силу-силенну розмаїтих порад від людей, що розумілися на сільському господарстві ще менше за нього. Він знайшов зручну місцинку між двома коренями придобного дерева, з одного боку, де земля була найпухкіша, викопав вузьеньку, нерівну ямку та й почав копати, доки докопався до того місця, де стовбур був не більш як чотири стопи завширшки та ледь-ледь м'якіший за кремій; а тоді Том побачив, що там, в отій ямці, дуже тісно — ніяк йому сокирою розмахнутися; ну, то й заходився він ізнову копати, тонн зо дві землі викопав — та й відпочив по тих трудах.

Наступного дня зачав він із іншого боку під своє дерево підкопуватися; а опісля, по тому, як, чаю напившись, люлькою попахкував, сяйнула йому чудова думка в голові — тра дерево спалити, міркує, а за одним разом погорять і колоди й купа сміття, що їх понавалювано навкруги. Він узявся притьмом до роботи, — розширив виїмку, скотив у

неї кілька колод та все те й підпалив — але наслідків ніяких, хіба що коріння дещо підсмалилося.

А проте Том не складав зброї. Він запряг свого коня у волочню, приволік усі колоди, що валялися навкруги на відстані півмилі, й поскидав усе на купу з навітряного боку того дерева, що під нього він був підкопався; а вночі вогонь поволеньки знайшов собі дошкульне місце і дерево таки зайнялося, й зламалося стіп за шість понад землю, і впало на огорожу сусіда-скватера, полишивши найогидніший пеньок, мабуть, задля того щоб примусити фермера добре попрацювати; на що він і згаяв по тому цілісінький тиждень.

Том дочекався, поки яма та прохолоне, а тоді взявся до роботи, озброївшись мотикою, заступом та сокирою; його ще й досі вельми цікавлять зразки rozmaїтих машин для витереблювання пеньків без уживання сили, що публікуються раз у раз у сільськогосподарних тижневиках. Він гадав, що матиме з того дерева певну кількість стовпів та поперечок, але на ділі виявилось, що розколоти чавунну колону було б далеко легше, та ще й рівнішими брусками на додачу. Далі він роздивився, що тонке коріння стелеться по землі аж до протилежного краю його ділянки, і порвав майже всі свої посторонки, силкуючися витягти його за допомогою кінської сили — а тут ще й це коріння мало інше, ще тонкіше, що глибоко в землі ховалося.

Минув певний час, і на превелику силу Том протеребив-таки клаптик свого ґрунту, і протягом кількох років попереламував на тій роботі більше плугів, аніж міг за них заплатити.

Тим часом сусіда-скватер не ловив гав. Томову кужделебу кілька разів обкрадалося, а його халупка аж двічі геть-начисто згоріла. По тому його самого притягалося до відповідальності за теє, що він нібито кілька скватерових овець та бичка зарізав і привласнив їх собі, аби чуже майно зужиткувати, і вискочив він із халепи тільки через те, що скватер та місцевий мировий суддя ніяк не могли порозумітися в деяких питаннях — і щодо політики, і щодо релігії також.

Том виорав свою ділянку і посіяв на ній пшеницю, але нічогісінько з того не вийшло — ґрунт був надто неродючий; тоді заходився Том з найближчого містечка за шість миль звідтам угноєння возити, угноїв землю, обсіявсь удруге та й почав у бога дощу благати. І таки виблагав. А відтак зачали річки бутіти, повстала велика повідь, і водою геть-чисто всю засівку змило, та ще й кілька акрів угноєння згинуло і чимала частина поверхнього шару землі; а з собою вода удосталь піску понаносила, — хоч пляж опоряждай! — та й насипала його на поверхні ґрунту мало не шість цалів завтовшки. До того ж клятий потік заніс ще й величенький шмат паркана з собою, з півмилі завдовжки, що обгороджував Томове поле вздовж берега річки, і викинув його за три милі нижче — аж коло закруту — на ферму підставного власника, де паркан той було конфісковано.

А все ж Том не кидався господарювання — він був енергійний. Він протеребив інший клаптик землі на схилі і ще раз посіяв пшеницю; а вона йому засвітилася, тобто зона на неї напала — тож уторгував він за неї по три шилінги за мірку. Тоді він посіяв

люцерну й овес та купив кілька корів на початок: Том мав на думці до молочарства взятися. Почалося з того, що корови його заслабли на очі, й він звернувся до сусід-німця, дрібного фермера по пораду; а тоді розпочав потовчений галун через паперову рурочку коровам у хворі очі вдмухувати; а що корови ті опиналися, то частина порошку потрапила йому до власних очей. І він, хоч коровам своїм очі повиліковував, а проте сам заслаб на гострий кон'юнктивіт, і мало не цілий тиждень не міг у корови заду від голови відрізнити, та все сидів у темному кутку в своїй хатині й стогнав, та все промивав свої зліплені повіки теплою водою. Німеччина не покинула його, доглянула, вирятувала його з біди.

По тому в дійних корів скоїлося щось кепське із вим'ям, і Том щоразу важив своїм життям, коли заходжувався їх доїти. А. все ж він таки вилікував їх невдовзі — тим часом ціна на масло знизилася до чотирьох пенсів за фунт. Том та вищезгаданий сусід-фермер домовилися були з гуртівником щодо продажу масла за вищу ціну; та саме на ту пору корови й знову прикволіли трохи, занедужали на так звану в тій місцевості "плуропермонію"[1], що її по-простому олегницею звали.

Та й знову довелося Томові з людьми радитись; тож за їхніми порадами понадрізавав він своїм коровам вуха, напів повідрубував їм хвости, аби кров кинути, та ще й заливав їм пінти розмаїтого "протиболющого" зілля через ніздрі; але корови, хоч ти їм що хоч, ніяк не хотіли докласти сили на те, щоб оклигнути, за винятком, можливо, одного — ото підведеться з них котора трішечки та й буцне фермера рогом саме тієї хвилі, коли він намагається кавалком недостиглого гарбуза заохотити її до їжі. І зрештою, зачали вони одна по одній пропадати, — пропадали спокійно й уперто, — аж доки не згинули всі чисто, крім однієї (ох, і лютої ж!), повсякчас ялової, сухореброї прицуцуватої тварини з безбарвними очима, що дуже вправно перестрибувала через огорожі та вславилася на цілу округу, діставши окличку Королева Лисавета.

Том застрелив Королеву Лисавету та й знову заходився на земельці своїй поратися. Нараз, ні сіло ні впало, заслабли його робітні конячки на якусь хворобу, що її тевтонець уживав "der Stranguls". Том гоїв їх ретельно за Джекобовим приписом — і вони поздыхали.

А проте й тепер Том не піддавався — мав-бо вдачу тверду як криця. Він узяв про час випрацьованого возового коня, запряг його разом із своїм старим коником, що верхи ним їздив, у плуга, та й ну землю орати. Тільки користі з отієї супряги було аж надто мало. Якщо ввозовому коневі підтиналися ноги й він спотикався, то, зашпотававшись, смикав легшого на вагу коня так, що той, сполохавшись, рачкував назад до плуга, й при тому щось обов'язково ламалось. Тоді Том спочивав серцем на одчайдушній лайці, а відтак брався лагодити запряг дротом та кусниками мотузки, натоपтував свої кишені камінцями, щоб ними в коней шпурляти, та й знову забирався до роботи. Врешті мусив був синка підставного фермера поєднати, щоб поганяв йому коні. А той шибеник дурно часу не марнував: він тягнув супрягу спереду, підгонив її ззаду, шпурляв у коней камінням, зрізав собі добрячу лозину і, розшаленівши, починав несамовито верхового коника шмагати, тільки-но другий кінь наважувався будь-як

поворухнутись — але хлопцеві й разу не пощастило примусити обох коней рушити вперед одночасно. Крім того, хлопець був неабиякий нахаба, а фермер, зазнавши у всьому невдачі, таки добренько вже озлився: отже, він кляв та шпетив на всю губу того хлопчиська, а разом і коней, і плуга, і свою ферму, і скватера, і цілу Австралію. Атож, він кляв і Австралію також. Хлопчисько не змовчав — ну й собі відлаюватися, дістав за тее паца по шиї, й притьмом помчав додому, та притарабанив свого батька.

А тоді собака підставного фермера накинувся на Тонового собаку, і це прискорило розвиток подій. Підставний зроду-віку не встояв би на ногах, коли б на ту колотнечу його жінка не прибігла разом із старшим сином та коли б за ними й решта сімейства не примчала. Всі гуртом обпали вони Тома. Жінка була найлютіша. Фермерів собака ледь упорався з ворожим собакою, перегризши тому горло, і кинувся в останню мить своєму господареві на допомогу — якби не це, Том Гопкінс ізроду не дожив би до того дня, коли він потрапив до лікарні для божевільних.

Наступного року буйна трава вродила тільки на Томовій фермі і ніде більше, то він помислив, що незле було б абиякенькі вівці покупити та й підгодувати їх добренько на продаж: вівці на той час продавалося по сім шилінгів шість пенсів за тузінь. Том придбав їх сотень зо дві, а скватер узяв та й поставив чоловіка на межі їхніх ділянок із собаками, щоб на тії вівці чатували, і тільки-но вистромить котора свій писок крізь огорожу (Томова огорожа ніяк до овець не пасувала), як отой сторож відразу ж і давай їх собаками цькувати. Ну, то собаки й гнали овець через усю Томову ділянку аж до другого краю, де на них чекав інший чолов'яга, вже наготові, щоб віддухопелити їх як слід.

Томів собака войтувався, як міг; але сам заслаб, учиняючи розправу над четвертим капіталістичним посіпакою собачої породи, і незабаром здох. Підставні особи намастили свого собаку отрутою перед тим, як випустити його на вівці, — то був єдиний засіб із Торговим собакою покінчити.

Думав, думав Том та й надумався, що ліпше-таки повести справу вдвох, і він спробував; але його небожа, що приїхав сюди з міста погостювати, заарештували за намовою скватера, обвинувативши в тому, що він нібито крав вівці, і суд вирік йому два роки примусової праці, а тим часом Том і сам шість місяців під арештом відсидів за те, що замірявся застосувати щодо скватера фізичної сили, мавши на меті завдати йому тяжкої тілесної увреди; та що там казати, — він зробив-таки більше, ніж замірявся, якщо перебитий ніс, зламана щелепа та чималенька кількість зубів, що їх загубив скватер під час колотнечі, щось важать. Скватер на ту пору наладнав взаємини із іншим мировим суддею, та ще й віддав за нього свою дочку.

А як вийшов Том з тюрми, то вдома на нього саме руйновище чекало, — з чого ж його житимеш! Ну, то він порядився паркани ставити, зібрав кілька фунтів та й вирішив далі на своїй фермі господарювати. Ото придбав він собі "господиню" та кілька корів протягом наступного року; "господиня" обікрала його й утекла з підставним фермером, а корови — були та загули!.. Которі вилягли під час посухи, а которих скватер немов у спашу зайняв, коли вони на водопій ходили.

Тоді Том заорендував овочевий садок, що містився у верхів'ї річки; аж нагло градом усю садовину йому побило. Німеччина не проминула й цієї події, — Джекоба застукала гроза, коли він повертався з міста додому, і він сховався в Томовій хатині. А Том приткнувся до одвірка та й простояв так, доки та гроза бушувала, не звертаючи на град жаднісінької уваги. Очі йому були дуже блискучі й дуже сухі, а з грудей за кожним віддихом виривалося приглушене ридання. Джекоб не чіпав його, а сидів у хатині з мрійним виразом на суворому обличчі, думаючи про дитинство та про батьківщину, мабуть. Коли гроза минулася, німець підвів Тома до ослона, посадовив його і сказав:

— Ти чекатимеш тут, Томе. Я мусив поїхати додому по дещо. Ти посидиш тут тихо й чекатимеш двадцять хвилин.

І німець сів верхи на свого коня та й погнав, бурмочучи сам до себе:

— Сей людина повинна сльозу пустити, сей людина повинна сльозу пустити...

Німець повернувся назад за двадцять хвилин і привіз пляшку вина та корнета, ховаючи їх під полою. Він усипав вина в два великі кухлі, примусив Тома випити, випив сам, а тоді добув свого корнета, став на дверях і заграв німецького маршу услід дощовій хмарі, що саме за обрієм зникала. Град падав і над його виноградником, і його теж зруйновано дощенту.

Том "пустив сльозу", і все було гаразд.

Він, звісно, трішки занепав духом, а проте невдовзі знову взявся паркани ставити, і вже почали йому в голові спокусливі думки роїтися: "А чи не посадити, бува, трохи виноградня та кілька овочевих дерев на своїй земельці..." Коли гульк — і де тії межівники взялися! Він-бо давно вже їх і з тямки викинув — воскресли раптом, і з'явилися, і виміряли, і з'ясували Томові, що насправді його ділянка розляглася серед неродючих каменястих пагорбів по той бік річки.

Том зрадів, що він ще нових овочевих дерев не понасаджував, та й заходився свою хатину і паркан на нову ділянку перетягати. Але скватер устряв у тую справу, захопив ферму й усеньке майно, що там малося, ще й порушив справу проти Тома, звинувачуючи його в загарбанні собі чужого обрубку — та заклав на нього позов на дві з половиною тисячі фунтів стерлінгів.

Наступного року Том потрапив до лікарні для божевільних у Параматі, а того ж таки літа туди прислали й скватера, що його дощенту зруйнували — і посуха, і трусики, і банки, і численні об'єднання вовняних підприємців. Обоє дуже здружилися й частенько обговорювали вельми важливі питання щодо того, чи то можливо — а чи неможливо — висадити в повітря небесні шлюзи під час посухи за допомогою динаміту.

Збігло кілька років, і Тома випущено з лікарні. Він оселився в одному з передмість. Удень його стрінути годі, а вночі можна його здибати частенько побіч певної підвідчини, — плуганиться собі з ліхтарем у руках... Він каже, що жалкує тільки за одним, — чом не зсунувся був із глузду перше, ніж довелося йому зазнати всіх принад фермерського життя.

[1] Плевропневмонія.